

2. Столяренко О. В., Столяренко О. В. Важливість правової компетентності фахівця у розв'язанні соціально-педагогічних проблем насилля у результаті збройного конфлікту на сході України. *Актуальні проблеми впливу збройного конфлікту на Сході України на появу й поширення гендерно обумовленого насильства та забезпечення доступу до правосуддя*: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 18 верес. 2020 р.) [Електронне видання] / Упоряд.: М. Г. Вербенський, В. О. Рядінська, Ю. Б. Ірха, О. І. Бочек. Київ : ДНДІ МВС України, 2020. С. 589–595. Режим доступу: (<https://www.facebook.com/dndi.mvs>)

3. Корольчук М. С. Корольчук В. М. Психологічні особливості професійного здоров'я в сучасних умовах. *Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах*: збірник матеріалів науково-практичної конференції Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ: НУОУ. 2020. С. 136–138.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-64>

НАУКОВЕ МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО РІВНЯ ЯК СКЛАДНИК УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Стрельбицька Світлана Михайлівна

кандидат педагогічних наук (Ph.D.),

*старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна*

Актуальність зазначеної проблематики не викликає жодного сумніву, затим що в реаліях сьогодення наука стала чи не єдиною завдяки якій відбувається трансформація значної кількості сфер людської діяльності. Разом з тим, динамічні соціально-економічні та соціокультурні зміни, модернізація системи вищої освіти зумовили зростання вимог щодо підготовки в аспірантурі та поза аспірантурою здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, що передбачає успішне виконання ними відповідної освітньо-наукової програми та захист своїх наукових досягнень у вигляді дисертації. До того ж повномасштабна збройна агресія проти України також внесла свої корективи, ставши для

здобувачів освітньо-наукового рівня тим стресовим чинником, який не міг не вплинути на розвиток їх загальних і професійних компетентностей, особистісного, дослідницького потенціалу та трансформацію наукового системного мислення. Відразу ж зауважимо, що для підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності, зокрема підготовки дисертації здобувачі освітньо-наукового рівня зобов'язані досконало володіти різними видами мислення: критичним, дивергентним, рефлексивним, прогностичним тощо. Водночас, важливою умовою є знання сутності мислення та вміння користуватися різними методами, прийомами та стилями для розвитку зазначених видів мислення.

Підкреслимо, мислення як одна з важливих характеристик людини було і є одним із традиційних предметів пізнання філософії та психології (Аристотель, Г. Гегель, Р. Декарт, К. Дункер, Д. Дьюї, В. Келер, К. Коффка, Ж. Піаже, Б. Паскаль та ін.), втім воно має певні особливості у системі науки. Зокрема, пізнання є спеціалізованим та орієнтованим на отримання складних тверджень, а визначення дослідницьких проблем та їх вирішення є змістом наукової думки. Так, французький філософ Р. Декарт висунув твердження: «*Cogito, ergo sum*» (лат. – «Мислю, отже я є»), як первинну достовірність, істину, в якій неможливо засумніватися, а відтак, з неї можна починати відбудовувати достовірне знання [5, с. 88]. Одначе, це ще не означає, що якщо людина вміє мислити, отже розуміє що таке наукове мислення. Зазначимо, мати здатність науково мислити та користуватись цією здатністю не одне й те саме, що усвідомлювати силу цієї здатності. Відтак, учений В. Кремень зазначає, що мислення – це феномен, завдяки якому людина пізнає, освоєює й підкорює світ, одночасно змінюючись сама. Автор підкреслив, мислення є запорукою творчої діяльності, що формує таланти, відкриття й досягнення яких визначають епоху та «вбудовує» індивіда в культуру й систему знань, які є його продуктом [4, с. 6]. Аналіз досліджень показав, що останнім часом проблема наукового мислення дедалі більше привертає увагу сучасних українських учених (С. Важинський, М. Гальченко, Н. Іванова, В. Ільченко, І. Карівець, В. Кремень, В. Лук'янченкова, О. Рундель та ін.). Проте, незважаючи на інтерес учених до теми дослідження, в сучасній науці вона залишається все ще недостатньою розробленою. Разом з тим акцентуємо, щодо визначення сутності поняття наукового мислення одностайної точки зору немає. Заразом, погоджуємось з думкою ученого М. Гальченко, який наголошує, що виокремлення ролі науки в пізнанні і обґрунтуванні системи освіти актуалізує проблему наукового мислення в навчанні [2, с. 88]. Наукове мислення розглядається, як таке, що за своєю суттю завжди є інноваційним, оскільки створює нові знання [1, с. 82].

Водночас, не можна не зважати на те, що наукове мислення пов'язано з процесом пізнання глибинної сутності реального світу та спрямоване на виявлення та впровадження нових об'єктивних тверджень в людську свідомість.

Ба більше, наукові розвідки за методологією наукового пізнання дозволили визначити основні ознаки наукового мислення, а саме: проблемність, наявність понятійного апарату та категоріальної системи, наукова логіка, сувородаказовість, можливість верифікувати отримані наукові знання, об'єктивність, абстрагування, відносність наукової істини, орієнтація на пошук нового знання, оригінальність, інноваційність, спрямовання на пояснення реальності за допомогою наукових теорій, прогнозованість, чітке розрізнення об'єкта й суб'єкта та етику мислення.

Підкреслимо, здобувач освітньо-наукового рівня є одночасно суб'єктом і носієм наукового мислення, який є зацікавленим у темі дослідження і прагне пошуку об'єктивної істини та її доказовості. Наукове мислення здобувачів освітньо-наукового рівня не з'являється на порожньому місці, а розвивається в процесі оволодіння ними цілою низкою універсальних методів пізнання, зокрема: абстрагування, ідеалізації, аналогії, моделювання та експерименту. Що само собою вже є значущим кроком до успішної підготовки дисертації. Отож, опанувавши методи пізнання, здобувачі поступово навчаються будувати наукові теорії, визначати типи наукового опису та пояснення, тобто розглядають досліджувану проблематику через призму наукового підходу. Відтак, при написанні дисертації вони вже можуть вільно користуватись такими інструментами наукового дослідження, як науковий факт, наукова проблема, наукова ідея, наукова гіпотеза, науковий закон, наукова теорія, метатеорія. Так, використання наукового факту дозволяє здобувачам достовірно відобразити фрагмент досліджуваної реальності та сформулювати його у знаковій формі науковою мовою. В свою чергу, наукова проблема як форма наукового знання відображає наукове завдання, яке дозволяє вирішити протиріччя між необхідністю в нових знаннях і неможливістю їх отримання на базі вже наявних теоретичних уявлень, засобів та методів наукового дослідження. Зі свого боку, для передавання наукових знань мовою цієї науки, при цьому цілісно пояснюючи сутність об'єкта дисертації на рівні основного принципу та загальної закономірності, допомагає наукова ідея. Зазначимо, наукове мислення починається зі спостережень та досвіду, які породжують питання чи методичні сумніви. На основі яких розробляються системи верифікації, які затверджують чи відхиляють їх. Тому, не менш важливими є здатність і готовність здобувача сформулювати наукову гіпотезу, як форму обґрунтованого

імовірнісного наукового знання у вигляді припущення про існування невідомого раніше явища чи властивості, прихованих причин їх виникнення, закономірних зв'язках і відносинах. Разом з тим, розкрити суттєві інваріантні зв'язки між явищами чи властивостями дисертації та відобразити відносини їх понять та категорій можливо при допомозі наукового закону. Водночас, для системної організації отриманих знань, їх достовірного та обґрунтованого опису, пояснення визначеного об'єкту та предмету дисертації засобами наукової мови, здобувачі використовують саме наукову теорію. Також, підкреслимо, важливість метатеорії під час підготовки дисертації. Адже, саме через систему образних та модельних уявлень, компонентів, загальнонаукових понять, принципів, законів та обґрунтованих гіпотез, у здобувачів з'являється можливість бачити загальну картину світу. Все це разом, прискорює якісне написання дисертації.

Очевидним є те, що для якісної та успішної підготовки дисертації першочерговим завданням перед здобувачами освітньо-наукового рівня в умовах аспірантури та/або поза аспірантурою постає необхідність розвитку наукового мислення. Володіючи яким здобувачі зможуть самостійно: визначати об'єкт і предмет та методологію дослідження; знати й розуміти сутність категоріально-понятійного апарату, його адекватне застосування в описах явищ; закони науки, через призму яких аналізується реальність і вирішуються завдання науки та дослідження проблеми, зокрема якісний аналіз кількісних показників; успішне здійснення наукової та прикладної діяльності; володіння вміннями узагальнювати, формулювати та викладати результати своєї дисертації. Вважаємо, що наукове мислення з'являється у тих здобувачів, які здатні надавати своїм пізнавальним здібностям творчого характеру та систематично відкривають досі небачене, оригінальне, одиничне та важливе для написання дисертації. Таке перетворення пов'язане з формуванням у них наукового мислення, результатом якого стає формулювання важливих та актуальних проблем, пошук, дослідження та наукове доведення чогось нового.

Наголосимо, однією з провідних ролей для розвитку наукового мислення здобувачів освітньо-наукового рівня відіграють сучасні виклики, суспільні потреби, безумовно їх світогляд, життєва позиція, суб'єктивні переконання та інтереси, як головних суб'єктів наукової діяльності. З огляду на вищесказане, одним з пріоритетних завдань підготовки здобувачів освітньо-наукового рівня, постає дослідження та усвідомлення значущості цих складових, зокрема їхньої ролі у розвитку наукового мислення. Практичним результатом такого досягнення має стати бачення міждисциплінарних зв'язків та усвідомлення загальної природи наукового мислення як одного з різновидів мислення

загальнолюдської активності, спрямованої на утвердження свого буття у світі.

Подані положення можуть бути фундаментом для розробки діагностичного інструментарію та розвитку наукового мислення здобувачів освітньо-наукового рівня, їх реалізації у процесі підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

Література:

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

2. Гальченко М. Генеза наукового мислення в історії епістемології: стиль і метод. *Гілея: науковий вісник*. Київ : 2018. Вип. 139 (12). Ч. 2. С. 88–99.

3. Іванова Н. В. Феноменологія мислення : гнозис, креатив, особистість : монографія. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2015. 364 с.

4. Кремень В. Г. Сучасне мислення й освіта : методологічний концепт. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 3. С. 5–14.

5. Лактіонова А. Cogito ergo sum і філософія дії. *Sententiae*. 2015. № 1. С. 88–99.

6. Рундель О. Наукове мислення. Київ : Віхола, 2023. 176 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-65>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ ДИСЕРТАЦІЙ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Судак Дмитро Володимирович

*аспірант кафедри «Публічне управління та адміністрування»,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна*

Військова агресія Росії проти незалежної України унеможливила в багатьох закладах вищої освіти (далі – ЗВО) та наукових установах здійснення освітньої діяльності [2].

Наразі основною проблемою сфери науки та інновацій є неможливість провадження наукової й інноваційної діяльності на високому рівні як повністю (у тимчасово окупованих чи